

Zahrádka, Miroslav

Dvě knihy z Jekatěrinburgu

Opera Slavica. 1999, vol. 9, iss. 3, pp. 66-68

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116698>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dalším bodem zájmu je obraz Ruska, rozčleněný do několika oddílů. V části věnované lágrům a vězení Sorge opominul velmi důležitý aspekt, a sice transformaci podsvětního folklóru, ve které vystupují ne političtí vězni, ale drobní zlodějíčkové, jejichž netypickou a veskrze ruskou duší básník líčí. Scéna polokriminálního prostředí (zastupující důležitou ruskou realii) je pro Vysockého mnohem typičtější než příběhy politických vězňů, představené jen v několika textech, z nichž nejabstraktnější a nejvýznamnější – *Rajskije jabloki* – Sorge nejmenuje. Za celkem zdařilý obraz dnes již historického Ruska lze považovat analýzu válečných písní (i když opět vzhledem k teoretickému vymezení dosti zúženou). Hlavním aspektem je pocit spravedlivého boje, ve který se proti společnému nepříteli semkla celá země bez ohledu na politické názory či trestní rejstřík. Škoda jen, že byl popisován obsah pouhých tří epických textů, ve kterých není načrtnut zpoetizovaný obraz ruské země. I v ostatních oddílech jsou texty prezentovány většinou jen popisně (na toto nebezpečí sám autor v úvodu poukazuje – s. 26), mnohdy nejsou uvedeny hlubší historické a intertextové souvislosti, a tím dochází ke zplošňování problematiky (*Antisemity*). Podobně lze hodnotit třetí část imagologického modelu, demonstrující vztah básníka k Německu a k Francii. Domnívám se, že by bylo na místě představit obraz zahraničí jako takového, vymezeného v mnoha textech adverbium „tam“ (sr. *Mne skuly ot dosady svodit*). Výstižně Sorge charakterizuje pojetí Německa u Vysockého jako „obrazu poraženého nepřitele“. Tam, kde se jedná o Německo současné, je však jeho analýza často násilně roubována na kategorie **homoimage** a **heteroimage**.

Daná studie potvrzuje, že je psána především v rámci širšího, finančně dotovaného projektu, realizovaného výzkumným týmem na technické univerzitě v saské Kamenici. Svou originalitu a novost maskuje módními termíny převzatými z angličtiny a neustálým zdůrazňováním „evropskosti“. Její výsledky však převratné nejsou; k nim by bylo možno dojít i bez pojmu „**auto- či heteroimage**“ a dost možná, že bez nich by Sorge, který dílo obou autorů jistě velmi dobře zná, došel ve své vlastní a svobodnější analýze mnohem dál. Jenže – ruku na srdce – dotovala by mu ji v dnešní době jako jednotlivci, bez tolik proklamovaného pracovního týmu – nadace Konráda Adenauera a mohla by být vydána v Evropském vědeckém nakladatelství?

Helena Filipová

Dvě knihy z Jekatěrinburgu

Jekatěrinburská univerzita se v poslední době stala významným centrem literárněvědného bádání. Je to především zásluha N. L. Lejděrmana, soustavně zkoumajícího literární procesy XX. století¹ a největší postavy těchto procesů², a jeho syna M. N. Li-

¹ Lejděrman je např. autorem knihy *Движение времени и законы жанра* (Sverdlovsk 1982) o próze 60. a 70. let, zpracoval podnětný projekt vysokoškolského kurzu ruské literatury XX. století atd.

poveckého, který se v devadesátých letech prosadil v ruských časopisech jako pronikavý kritik současného vývoje ruské literatury.

Z Jekatěrinburgu přišly dvě jejich knihy. Lejděrman otiskl řadu svých „monografických črt“ pod názvem *Русский постмодернизм* (Jekatěringurg 1997). Obě práce si zaslouží pozornost rusistů z jiných zemí.

Lejděrmanova práce obsahuje mini-monografie několika autorů sovětského období, o nichž je pisatel přesvědčen, že jsou a budou stálicemi literární historie století, že patří do řady těch, kteří jsou oporami, tvůrci a vyjadřovateli podstatných procesů ruské literatury. Lejděrman kriticky přistupuje k omylům jednotlivých spisovatelů, k jejich vývojovým etapám, ale usiluje o poznání jejich hlavního patosu a objektivního smyslu díla. Koriguje „seznamy“ klasiků sovětské literatury, odmítá dříve ustálenou hierarchii hodnot, ale snaží se neopomenout žádnou skutečnou uměleckou hodnotu. Píše: «Трагические самообманы Горького и Маяковского не отменят совершенства пьесы *На дне* и поэмы *Облако в штанах*. Кратковременные иллюзии Блока относительно власти большевиков не зачеркивают его лирической «трилогии вочеловеченья», да и сама поэма *Двенадцать* – это не только памятник заблуждению, но и гениальный памятник несбывшемуся идеалу. Не затмевают величия *Тихого Дона* одиозные публицистические выступления Шолохова в 50 – 60-е годы. И социалистическая сказка Твардовского *Страна Муравия* не умаляет достоинств его замечательной *Книги про бойца*. Можно сколько угодно спорить о «темнотах» у Пастернака или «длиннотах» у Бродского, о рационалистичности замятинской антиутопии «Мы» или о стихийном кипенье стилей в булгаковском *Мастере и Маргарите* – все это уже споры о Большой Литературе.»³ Sám pak publikuje některé své studie o autorech Velké Litaratury, a to o Majakovském, Babelovi, Mandělštamovi, Achmatovové, Šolochovovi, Šalamovovi a Šukštinovi. Na první pohled jde o náhodný výběr (samozřejmě jej neoznačuje za vyučňavající), ale v tom směru, v jakém chce Lejděrman postupovat, totiž ve směru zkoumání problémů „umělec a doba“ z hlediska vztahu mezi „pomíjejícím“ a „věčným“ v autorském obraze světa, má tato volba své oprávnění. Vytyčuje totiž nejen kolize a konstanty v díle každého autora, ale i jeho místo v procesu reflexe a překonávání soudobé dějinné i umělecké skutečnosti. Monografie se opírá o dosavadní bádání o autorech v Rusku i v zahraničí, kriticky a často polemicky na ně navazují, ale především jsou plodem originálního způsobu analýzy tvorby každého spisovatele.

U Majakovského se Lejděrman musel vyrovnat s obrovským množstvím prací, v nichž byla vyjádřena krajní stanoviska odmítání „nejcyničtějšího a škodlivého sluhu sovětského lidožroutství“ (Bunin) i adorace, následující po známých výrocih Stalínových. Autor však staví na vlastní analýze a na soudech takových tvůrců jako Pasternak, Mandělštam či Achmatovová nebo badatelů typu R. Jakobsona. Majakovskij je reflektován v souvislostech s futurismem, jehož poetika mu odhalila široké semantické mož-

² Na X. Olomouckých dnech rusistů v roce 1991 přednesl např. fundamentální studii o díle Osipa Mandělštama.

³ Лейдерман, Н. Л.: *Русская литературная классика XX века*. Екатеринбург 1996, с. 5.

nosti. Proslulou knihu J. Karabčijevského Lejděrmán přijímá značně polemicky. Škoda, že neměl v ruce prínikavé studie Zd. Mathausera. Lejděrmán detailně sleduje základní proměnu Majakovského pojetí světa z pozice „hrubého Hunna“ v tvůrce hledajícího svazek Umělce a Dělníka, vytvářejícího si umělý mýtus Dělníka. Zdůrazňuje ostrý předěl mezi lyrickými poemami desátých let a začátku let dvacátých a mezi neorganickými lyro-epickými poémami let následujících. Upozorňuje např. na hagiografické rysy poémy *V. I. Lenin*. Celkově je dílo Majakovského v sovětské epoše charakterizováno jako „experiment na vlastní duši“, který měl záporný výsledek.

Studie o I. Babelovi má dva názvy: *я хочу интернационала добрых людей* a *Национальные голоса и общечеловеческие святыни в Конармии И. Бабеля*. Lejděrmán píše: «В советской прозе никогда – ни раньше, ни позже – не было такого многоголосья, такого пиришества национальных, сословных, диалектных, конфессиональных языков». ⁴ Těto problematice autor věnoval analýzy, z nichž zvláště cením analýzu biblismů. Lejděrmán odmítá francouzský „původ“ Babelova stylu, třebaže je si vědom jeho blízkosti ke Gastonu Vidalovi či Maupassantovi.

Miroslav Zahrádka

Hasonlószágok és különbözőségek. Tanulmányok a magyar-szlovén irodalmi kapcsolatok köréből. – Ujamanja in razhajanja. Študije o slovensko-madžarskih literarnih stikih. Red. István Fried a István Lukács. Nakl. Kossics Budapest 1998, 321 s.

Na s. 9-155 vyšly příspěvky sborníku v maďarštině, na s. 179-321 slovinšky. Čtrnáct maďarských a slovinských badatelů otisklo v knize své příspěvky – někteří dokonce 3 nebo 4 stati. Recepce překladů slovinských literárních děl v maďarském prostředí a maďarských u Slovinců, přehled vývoje maďarské slovenistiky, styčné body díla France Prešerna a Sándora Petőfiho, epos u Prešerna a Vörösmartyho, dvoujazyční (maďarsko-slovinští) publicisté, slovinská literatura na stránkách časopisu *Nyugat*, postava uherského krále Matyáše Korvína ve slovinském písemnictví – to jsou hlavní náměty studií, které většinou už vyšly v maďarských a slovinských odborných časopisech. Vynikající tradice maďarské literárněvědné komparistiky má v této knize další pokračování, tentokrát za vydatného přispění slovinských badatelů. Zatímco o maďarsko-slovenských a maďarsko-chorvatských literárních stycích se píše dost často a obšírně, maďarsko-slovenské vztahy v této oblasti zůstávaly poněkud stranou. To se nyní našťástí mění. Takový námět jako Matyáš Korvín v literaturách střední Evropy by si zasloužil zvláštní sborník – snad se jej dočkáme.

Antonín Měšťan

⁴ Там же, с. 69.